שופטים ג

א. אויפן פסוק[1] „כי האדם עץ השדה" פרעגט די גמרא[2] „וכי אדם עץ [ה]שדה הוא" און פארענטפערט: „אלא משום דכתיב כי ממנו תאכל ואותו לא תכרות, וכתיב[3] אותו תשחית וכרת, הא כיצד אם תלמיד חכם הגון הוא ממנו תאכל (למוד הימנו, רש"י) ואותו לא תכרות, ואם לאו אותו תשחית (סור מעליו, רש"י) וכרת".

דארף מען פארשטיין: פון דעם וואס די גמרא פרעגט „וכי אדם עץ שדה הוא" איז מוכח, אז די גמרא נעמט אן, אז דאס וואס דער פסוק פארגלייכט אן אדם צו „עץ השדה" איז ניט בלויז ווייל עץ השדה דינט ווי א משל[4] פון וועלכן מ'קען פארשטיין איינע (אדער עט־לעכע) פון די מעלות ותכונות של האדם

[ווייל אויב דער פסוק מיינט צו פאר־גלייכן זיי נאר אין געוויסע פרטים, האט דאך דעמאלט קיין ארט ניט צו פרעגן[5] „וכי אדם עץ שדה הוא" — וויבאלד עס זיינען דא כמה פרטים אין וועלכע אן אדם קען יע פארגליכן וועלן צו „עץ השדה"[6],

נאר אז אן אדם איז עץ השדה[7]: אן „עץ" דריקט אויס (ניט בלויז טיילווייז אדער טפל'דיקע פרטים פון דעם אדם, נאר) די גאנצע זאך פון אדם — „האדם עץ השדה".

[וי"ל אז דאס איז אויך פארשטאנדיק פון דעם וואס מען זאגט ניט קיין תחנון בחמשה עשר בשבט[8] — ר"ה לאילנות[9]; ס'איז א מנהג ישראל צו עסן פירות האילן ביום זה[10] וכו' (און מען פאר־בינדט עס[11] מיטן פסוק „כי האדם עץ השדה").

אויב עץ השדה איז ניט מער ווי א משל אויף אדם — איז עס דאך ניט קיין טעם מספיק אז דער אדם זאל „פראווען" דעם עץ ס' ר"ה[12]. איז דער־פון מובן, אז „האדם עץ השדה" מיינט, כנ"ל, אז דער אדם איז עץ השדה, און דערפאר האט דער ר"ה פון דעם עץ א שייכות צו אדם].

---

1) פרשתנו כ, יט.
2) תענית ז, א.
3) שם, כ.
4) עפ"ז יומתק זה שהש"ס לא נקט כאן לשון „למה נמשל אדם לעץ השדה" (וכיו"ב) — כלשון הש"ס כמ"פ תיכף לאח"ז בנוגע לדברי תורה.
5) ברש"י (ועד"ז ברבינו גרשום) תענית שם: אלא מקיש אדם לעץ השדה מה עץ השדה כר', ומשמע שזוהי הכוונה בתירוץ הגמ', שהאדם אינו עץ השדה ורק נמשלו זל"ז. וצ"ע מהי הקס"ד מלכתחילה שהאדם הוי עץ השדה?

•) בחדא"ג מהרש"א (ועד"ז בפ' הר"ף לע"י) שם מפרש דקושיית הש"ס היא שלפי פשוטו של מקרא (שמא האדם עץ שדה — רש"י עה"פ) הול"ל „כי עץ השדה אדם", ע"ש. אבל מפשטות ל' הגמרא „וכי אדם עץ השדה הוא" משמע, שהקושיא היא אף אפ"ל שהאדם הוא עץ השדה, כבפנים.

6) ראה אבות פ"ג מי"ז. ועוד. וראה בפרטיות ס' הליקוטים (צ"צ) ע' עץ, ס' הערכים־חב"ד ח"א ע' אדם סי"א, וש"נ.
7) וראה רש"י שלח יג, כ.
8) שו"ע או"ח סקל"א ס"ז.
9) משנה ריש ר"ה (כדעת ב"ה).
10) מג"א שם סקט"ז. השלמה לשו"ע אדה"ז (לבעהמ"ס דברי נחמי') שם ס"ח. ויש מנהגים לומר ליקוטים מתנ"ך וזהר כר' (נדפסו בס' פרי עץ הדר — ויניציאה, תפ"ח. וכמ"פ לאח"ז). — ולא ראיתי במדינותינו נוהגים כן.
11) ראה לקוטי מהריי"ח ח"ג מנהגי שבט (בטעם שלובשים בגדי יו"ט). ועוד.
12) ופשוט שאינו דומה להעמדת אילנות בביהכנ"ס בעצרת (שו"ע אדה"ז או"ח סתצ"ד סט"ז).

איז ניט פֿאַרשטאַנדיק:

א) ווי אַזוי ווערט פֿאַרענטפֿערט די שאלת הגמרא „וכי אדם עץ שדה הוא" דורך דעם תירוץ „אם ת"ח הגון הוא ממנו תאכל כו'", וויבאַלד אַז אויך דער ענין איז, לכאורה, ניט מער ווי (א) אַ משל ונמשל פון עץ השדה, (ב) און נאַכ־מער — נאָר אין איין פרט — בלייבט דאָך די שאלה במקומה: „וכי" — צי דען קען מען צוליב דעם אַנרופן דעם אדם „עץ השדה"?

ב) ווי פֿאַסט בכלל צו מתאר זיין מעלת האדם — מין המדבר — דער־מיט וואָס ער איז „עץ השדה", ער האָט די תכונות פון „צומח"?

אמת טאָקע אַז ביי אַן אדם איז פֿאַראַן אויך דער ענין ה„צומח" (ובפרט די צמיחה פון זיינע שערות וצפרניו כו'), אָבער: (א) אויב אַזוי, איז דאָך ביי אַן אדם פֿאַראַן אַ גרעסערע מעלה — דער ענין פון „חי"[13]. (ב) ועיקר: ניט אין דעם באַשטייט מעלת האדם (מדבר) — היינט ווי איז מתאים צו זאָגן „האדם עץ השדה"?

ב. די מעלה מיוחדת — אויס־געטיילקייט פון מין הצומח (לגבי מדבר חי) באַשטייט אין דעם וואָס ער פֿאַר־דעקט ניט „באַהאַלט ניט" זיין אמת'ן חיות, ער איז שטענדיק מחובר (דורך זיינע שרשים) צו זיין מקור, צום כח הצומח שבאדמה וואָס מאַכט אים „לעבן" און וואָקסן. ווען מען רייסט אָפּ אַ צומח פון דער אדמה, ווערט עס אויס צומח.

ביי חי און מדבר געפינט מען ניט, אַז זיי זאָלן מוזן זיין צוגעבונדן לשרשם ומקורם: זיי זיינען ניט מחובר להאד־מה[14], פון וואַנעט עס איז געווען די התהוות (אויך) פון מין החי והמדבר — „הכל הי' מן העפר"[15]; נאָך דער התהוות (לידה) פון יעדער חי ומדבר — איז ער ניט באַהאָפטן צו זיין שרש ומקור (וואָס האָט אים געבוירן): אויך דער מזון פון חי ומדבר איז אין אַן אופן, אַז זיי דאַרפן ניט שטיין אין אַ חיבור מיט דעם מקור פון דעם מזון.

משא"כ ביי צומח, וואָס איז שטענדיק מחובר צו דעם כח הצומח שבאדמה.

— מען געפינט עד"ז ביי דגים, אַז זיי מוזן זיך שטענדיק געפינען אין מים, מקור חיותם, און ווען זיי זיינען פור־שים מן הים מיד הם מתים[16]; ואדרבא — מער פון צומח: זיי בלייבן מיט זייער גאַנצער מציאות אין זייער מקור — אין וואַסער:

אָבער — היא הנותנת: אין דעם גופא איז דער חידוש ביי צומח לגבי דגים, אַז אויך ווען זיי וואָקסן על פני האדמה, חוץ למקורם, ביז בוימער וואָס וואָקסן העכער פון ג' טפחים, עשר טפחים, ביז גאָר הויך — בלייבן זיי תמיד מחובר מיט זייערע שרשים וואָס זיינען בארץ, ועל ידם — מיטן כח הצומח שבאדמה.

ועוד — בְּאַ דגים איז דער דג פרטי כלל ניט פֿאַרבונדן מיט זיין מקור חיות פרטי, ער גייט אַריבער ואפילו מנהר לים (ולהיפך), משא"כ בְּאַ צומח.

ג. אין דעם גופא איז פֿאַראַן אַ יתרון מעלה אין עץ השדה — אילנות — לגבי אַנדערע צמחים[17]:

13) כידוע שהאדם כלול מדצח"ם (ראה ס' הערכים שם סעיף ז, ושנ"נ).

14) להעיר מאדני השדה (כלאים פ"ח, מ"ה). וראה ע"ח שמ"ב בתחלתו שהוא ממוצע „בין הצומח והחי".

15) קהלת ג, כ. ב"ר פי"ב, יא.

16) ראה ע"ז ג, סע"ב. וראה ברכות סא, ב.

17) נוסף לזה דשלימות גדלות הצמיחה היא באילנות כמש"נ (מ"א ה, יג) וידבר על העצים מן

אַנדערע צמחים[18] — ווי תבואה, פרי האדמה וכיו"ב — בלייבן ניט בקיומם (אַלס צומח המחובר לארץ) משנה לשנה, זיי פֿאַרלירן זייער מציאות: דאַ־קעגן אילנות זיינען מוציא פירות משנה לשנה — זיי קענען סובל זיין אַלערליי שינויים, קיץ וחורף כו', און עס ווערט ניט נפסק זייער קיום.

וואָס דאָס ווייזט אויף אַ גאַר שטאַרקן חיבור מיטן מקור חיותם, וואָס גיט אין זיי אַריין אַ תוקף גדול אויף ניט נתפעל ווערן פון שינויי הזמן, בלייבן בקיומם און אויך וואַקסן משנה לשנה.

ד. דער אָדם איז אַן „עולם קטן"[19]. פונקט ווי דער „עולם גדול" איז איינ־געטיילט אין פיר סוגים: דומם, צומח, חי און מדבר, אַזוי זיינען אויך ביים אדם אויך ברוחניותו, פֿאַראַן אָט די פיר סוגים[20].

וכידוע[21], אַז די מדות פון דעם מענטשן זיינען צומח שבנפש האדם, ווייל אין די מדות איז פֿאַראַן דער ענין הצמיחה מקטנות לגדלות.

אין כח השכל איז פֿאַראַן ניט בלויז דער ענין פון צמיחה מקטנות לגדלות, נאָר אויך דער ענין פון „חי"[22], וואָס דריקט זיך אויס אין תנועה ושינוי ממקום למקום, ווי אַ בעל חי וואָס באַ־וועגט זיך ממקום למקום. און עד"ז איז שכל ניט („מחובר") מוגדר און אונ־טערגעוואָרפן צו איין טבע, שכל איז ענינו צו פֿאַרשטיין אַ זאַך (ניט ווי אים ווילט זיך, נאָר) ווי די זאַך איז, אַזוי אַז ער איז הולך און משנה מקום אַמאָל צו חסד און אַמאָל צו גבורה — ביי איין ענין איז מסקנת השכל אַז עס דאַרף זיין חסד, און ביי אַ צווייטן ענין — גבורה. וכיו"ב.

משא"כ מדות (מצד עצמן) זיינען מוגדר אין זייער טבע — מדת החסד בלייבט (מצ"ע) אין קו החסד, און אַזוי מדת הגבורה — אין קו הגבורה; עס איז נאָר וואָס זיי „וואַקסן" מקטנות לגדלות.

ה. כשם ווי צומח אין „עולם גדול" איז אויסגעטיילט, כנ"ל, מיט דער מעלה וואָס ער איז שטענדיק מחובר לשרשו, איז עד"ז ביי בחינת צומח שבאדם — מדות — אַז זיי האָבן אַ מעלה איבער שכל וואָס דוקא זיי זיינען (שטענדיק) מחובר צו שרשם — פנימיות נפש האדם.

און דאָס איז אויך דער טעם[23] פֿאַר־וואָס מדות (רגש הלב) האָבן אין זיך, ווי מיר זעען, אַ תוקף גדול, ביז אַז עס איז גאָר שוועער אַז זיי זאָלן משנה „מקום" זיין, זיך בייטן (ע"ד ווי געראָדט פריער בנוגע צו אילנות): אַן איש החסד בטבעו, איז גאָר שוועער אַז ער זאָל נשתנה ווערן צו זיין אַן איש הגבורה (ועד"ז להיפך).

[ולהעיר אַז אעפ"כ מעגליך איז עס — חאָטש עס איז ניט רגיל, ניט ע"ד הרוב: אַ מענטש קען זיך מתגבר זיין מיט זיין שכל אויף טבע מדותיו, ביז אַז ער קען זיי משנה זיין פון רע לטוב[24] — אַזוי ווי

הארז גו' האזוב (תו"ח בראשית ד"ה וייצר פי"ז).

18) ראה הדיעות בזה — ברכות מ, סע"א ואילך ובמפרשים שם. טאו"ח, רמ"א ושו"ע אדה"ז ר"ס רג. סדר ברכת הנהנין לאדה"ז פ"ו ה"ו.

19) תנחומא פקודי ג. וראה אדר"נ פל"א, ג. ועוד.

20) נסמן לעיל הערה 13.

21) תו"א ד, א. ובכ"מ (נסמנו בס' הערכים שם).

22) ראה בכ"ז לקו"ש ח"ו ע' 155 (וראה שם ע' 113).

23) עיין בזה ד"ה והארץ היתה במאמרי אדה"ז — תקס"ח (כרך א) בתחלתו (ושם כרך ב בתחלתו). תו"ח בראשית יא, ד ואילך. המשך תער"ב ח"א פרק רנא־ב. ד"ה להבין ענין טענת המרגלים תשט"ז.

24) בכמה מקומות מבואר שע"י גדלות המוחין מתהפכות המדות מטבען (ראה תו"א הוספות קז,

בא אילנות איז דורך דער טירחא יתירה פון עוקר זיין זיי ממקומם און נוטע זיין במקום אחר — זיינען זיי צומח במקום החדש און אמאל — בעסער און ביתר שאת ווי אין דעם ערשטן ארט[25].

און דאס גופא איז אויך דער טעם פארוואס שכל ווערט ניט מוגדר אין טבע האדם (ווי מיר זעען, אז א מענטש קען פארשטיין ביז צו תופס זיין[26] אן ענין וואס איז היפך טבעו) — ווייל דער שכל („חי") שבאדם איז בגלוי ניט אזוי מחובר צו שרשו בנפש[27] (פונקט ווי „חי" אין דעם „עולם גדול", וועלכער האט ניט דעם חיבור (תמידי) לשרשו).

ו. דערמיט ווערט מען פארשטיין וואס דער פסוק זאגט „כי האדם עץ השדה" — די זאך פון „אדם" איז „עץ השדה" (כנ"ל סעיף א) — ווייל דוקא אין די מדות[28], בחי' „צומח" שבו, קומט ארויס בגלוי (זייער שרש ומקור ווי ער איז ב)פנימיות הנפש.

וי"ל אז דערפאר איז עיקר עבודת האדם (ניט אזוי אין ענין השכל, נאר בעיקר) אין בירור וזיכוך המדות[29], ווייל תיקון המדות רירט אן דעם פנימיות הנפש; און דעריבער דערגרייכט א אדם צו זיין שלימות דוקא דורך דער עבודה, ביז אז אויך די שלימות פון שכל האדם („וידעת"[30]) ווערט אויפגעטאן דורך זיין פועל זיין אויף די מדות האדם („והשבות אל לבבך"[30]).

און דאס איז[31] וואס די גמרא איז מסביר, אז דער ענין פון „האדם עץ השדה" גיט זיך ארויס אין דעם וואס „אם ת"ח הגון הוא ממנו תאכל": דער פירוש פון „הגון" איז, אז ביי דעם ת"ח איז פאראן ניט נאר מעלת השכל (לימוד), נאר אז זיין שכל באווירקט זיינע מדות, וואס דאס ברענגט אים צו פירן זיך אין אן אופן „הגון".

און דוקא פון אזא ת"ח „תאכל" — פון אים לערנען און מקבל זיין, ווייל „האדם עץ השדה": ווען איז מען אן „אדם" בשלימותו (פון וועמען מען קען לערנען) — ווען מ'איז אן „עץ השדה", אז בחינת הצומח שבאדם, מדות שלו, איז כדבעי[32] למהוי.

ז. כשם ווי דאס איז ביי יעדער יחיד בפרט, עד"ז איז עס בנוגע צו כללות עם ישראל:

סע"ד ואילך. דרמ"צ פד, א. אוה"ת משפטים ע' א'קלד. ד"ה ביום השמע"צ תרס"ה. המשך תער"ב ח"ג ע' א'רלא ואילך (ושם, שהוא דוקא מצד גדלות אבא, ע"ש). ולהעיר ג'כ מהפתגם שכל ענין החסידות הוא לשנות טבע מדותיו (ראה כתר ש"ט סי' כד. לקו"ד ח"א נו, א. וראה סה"מ קונטרסים ח"ב שכא, ב). וראה המשך תער"ב (ח"א) פרק רנח בסופו, שגם בחי' חכמה „פועל (רק) חלישות בהמדות ומ"מ אין זה שמשתנים המדות לגמרי בעצם מהותם".

25) וכמחז"ל בגפן (שמו"ר רפמ"ד) „בשבעלי' מבקשין שתשביח כו' עוקרין אותה ממקומה ושותלין אותה במקום אחר והיא משבחת". — ולהעיר ג'כ מב"ר רפט"ו. זח"ב קסז, ב (נת' באוה"ת בראשית מה, ב ואילך).

26) ראה תניא פ"ה.

27) וראה המשך תער"ב ח"א שם — גם בנוגע לבחי' חכמה: דהחכ' היא שבא העצמות בכח שהוא חוץ להעצמות והמדות הן התגלות העצמות.

28) וראה המשך תער"ב ח"ג (ע' א'רכא): והאדם בכלל הוא בחי' המדות וכמו כי האדם עץ השדה.

29) ראה ד"ה אל תצר לאדהאמ"צ (מאמרי אדמו"א דברים ח"א ע' ד' ואילך). מאמרי אדה"ז תקס"ה (ח"ב) ע' תתב ואילך. ועוד. וראה ד"ה אין הקב"ה בא תרפ"ה (בסה"מ קונטרסים ח"ג) פ"ב. ד"ה וישא אהרן תרצ"ד (בסה"מ קונטרסים ח"ב) פ"א. ועוד. פתגם הנ"ל הערה 24.

30) ואתחנן ד, לט.

31) בהבא לקמן ראה גם לקו"ש ח"ד ע' 1115 ואילך.

32) ראה כתובות סז, ב"א והובא בנוגע לצדקה (חסד, דאזיל עם כולי יומי — לקו"ת האזינו עו, ב (פע"ח ש' חה"ס פ"א. מאו"א אות יו"ד, ח. ועוד). ובכ"מ).

אלע אידן שטאמען פון די ג' אבות אברהם יצחק ויעקב, און דאס אין אן אופן אז זיי זיינען שטענדיק פארבונדן ומחובר מיט די אבות. און ווי רש"י זאגט אויפן פסוק[33] „כי מראש צורים אראנו" — „אני מסתכל בראשיתם ובתחילת שרשיהם[34] ואני רואה אותם מיוסדים וחזקים כו' על ידי אבות ואמהות".

אין וואס דריקט זיך אויס דער פארבונד פון יעדן אידן מיט די ג' אבות? — ניט (אזוי) אין דעם ענין השכל, נאר דוקא אין דעם ענין המדות. כידוע[35] אז די ג' אבות זיינען כנגד די ג' מדות אהבה יראה ורחמים (כללות כל המדות[36]), און זיי האבן מוריש געווען לבניהם אחריהם עד עולם אט די מדות, אזוי אז בחי' האבות זיינען פאראן „תמיד . . בכל זמן בכל אדם".

וואס דער טעם דערויף איז: דער ענין הירושה איז פארבונדן מיטן עצם פון מוריש און יורש[37]. און דעריבער, דאס וואס די אבות האבן איבערגעגעבן לבניהם אחריהם אין אן אופן פון ירושה, איז ניט (אזוי) פארבונדן מיט זייער מדריגה אין שכל והשגת אלקות (לדוגמא: מדריגת אברהם — שכל הנעלם מכל רעיון[38]) — ווייל שכל האט בגלוי ניט אין זיך (כ"כ) דעם חיבור מיט דעם עצם ופנימיות וואס גיט זיך איבער בירושה; נאר דאס איז פארבונדן מיט זייער עבודה אין מדות — אהבה יראה ורחמים, וויבאלד אז די טבע המדות שלהם איז פארבונדן מיט פנימיות הנפש.

ח. איינע פון די הוראות וואס מען דארף ארויסנעמען בפשטות פון דעם ענין:

דער מקור החיות פון א אידן איז תורה, „כי הם חיינו". אבער דער סדר החיים פון רוב בני אדם איז אויסגעשטעלט געווארן (ע"פ תורה) אין אן אופן, אז „תורתם אומנתם" איז מועטים הם ובכלל יושבי אהל, התיישבות באהלה של תורה — ניט ווי דגים שבים וואס געפינען זיך שטענדיק בתוך מקור חיותם[39] נאר זיי גיינען ארויס אין וועלט און דארטן דארפן זיי דורכפירן די שליחות לעשות לו ית' דירה בתחתונים.

דארף מען געדענקען, אז „האדם עץ השדה" — א איד דארף זיין שטענדיק

---

33) בלק כג, ט.

34) ראה ישעי' כז, ו: הבאים ישרש יעקב גו'.

35) ראה תו"א ר"פ וארא. ד"ה וארא בסה"מ תקס"ב ע' קלד. ובכ"מ. ועי"ג ד"ה תניא פ"ח ואילך.

36) ראה תניא פ"ג, תו"א א, סע"ב. סה"מ תקס"ב שם. אוה"ת בהעלותך ע' שמא. ויקרא (כרך ג) ע' תתסב. ובכ"מ. ומבואר גם בענין חדר ר"ת חסד דין רחמים (מאו"א בערכו (ח, ז) בי"נ. לקו"ת ויקרא ב, סע"ד. שלח מד, א. בלק עא, ב. ס' הליקוטים (צ"צ) בערכו, וש"נ).

*) בתניא שם „ושאר המדות כולן הן ענפי היראה והאהבה" — רק חו"ג (וכן הוא בכל ס' התניא (ח"א)). באוה"ת ויקרא שבפנים ההערה: דנה"י הם ענפיהן של חג"ת . . כמ"ש בלק"א ח"א פ"ג וז"ל ושאר המדות הן ענפי היראה והאהבה כו', אבל שם נחית רק לבאר דיש עיקר וענפים במדות.

(בתניא פמ"ו (סה, סע"ב): רמ"ח אברין . . נחלקין לשלש בחי' ימין שמאל ואמצע שהן חסד דין רחמים תרין דרועין וגופא וכו'. ועד"ז בכ"מ — אבל במקומות אלה (עכ"פ ברובם) הכוונה (בעיקר) לג' קווין (אלא שבכל קו — כבכמה ענינים — יש: ענינו, שייכותו לממעלה, שייכותו לממטה).

37) ראה צפע"נ (שו"ת דווינסק ח"א סקי"ח. ועוד) שהיורש הוא מציאות המוריש.

38) תו"א ר"פ לך. — וי"ל יתרה מזו דאפילו כפי שהם חב"ד (אוה"ת לך לך (כרך ד) תרצ, ב. וראה תו"ח לך פד, ד ואילך, שהאבות הן בג' קווין חח"ן בג"ה דת"י) הי"ז בשרשם ולא עיקר ענינם. ואכ"מ.

39) ראה לעיל הערה 16.

צוגעבונדן צום מקור חיותו: די חיות אין תורה ומצות וואס ער האט באקומען זייענדיק באהלה של תורה איידער ס׳איז געקומען די צייט פון „לרדוף״[40] — דאַרף ביי אים בלייבן שטענדיק, ביז אז ער פילט אז ער איז איצט צוגעבונדן צו יענעם זמן. ד.ה. ביי אים דאַרף ניט זיין דער הרגש, אז ער האט אמאל געלערנט אין א חדר און ישיבה און ער גדענקט איצט וואס ער האט אמאל געפילט און געטאַן — נאר ער פילט איצט דעם פארבונד מיט יענעם זמן, ביז ער פילט אז דאס איז זיין חיות איצט און אין דעם באשטייט זיין מציאות.

ולאידך דארפן די יושבי אהל וויסן, אז עס איז ניט גענוג לימוד התורה אליין, ווייל מיט שכל אליין, וואס אין אים זיינען דא שינויים, איז ניטא קיין פארזיכערונג אז אויך נאכדעם ווי מען גייט ארויס פון אהלה של תורה זאל מען בלייבן צוגעבונדן כדבעי צו תורה.

דוקא ווען דער לימוד איז אין אן אופן פון „והשבות אל לבבך״ ווערט תורה איינגעקריצט אין דעם מענטשן אין אן אופן פון „לא שניתי״; און אין וואס פאר א מצב ער זאל זיך נאר געפינען בלייבט ער צוגעבונדן צו מקור מים חיים — תורה ומצוות.

(משיחות מוצאי ש״פ וארא תשל״ט,
ש״פ בשלח תש״מ)

---

40) בן עשרים (אבות ספ״ה) — ראה הל׳ ת״ת לאדה״ז רפ״ג (ובקו״א שם).